

Deep Democracy in de klas

De gouden weken

Veel scholen starten het begin van het jaar met de Gouden Weken. Weken waarin (hernieuwd) kennismaken met elkaar centraal staat en veel aandacht is voor sociaal-communicatieve vaardigheden en werkafspraken. Aan het eind van de gouden weken staan de klasse-afspraken op papier. Een prachtig moment om met Deep Democracy aan de slag te gaan.

Ons ideaal

Samen hebben we de doelstellingen geformuleerd. Kinderen leren dat:

- het belangrijk is om je eigen mening te geven, juist ook als die anders is dan die van de anderen;
- je met je mening nooit alleen hoeft te staan;
- je van de meningen van elkaar kan leren;
- de beste afspraken, afspraken zijn waaraan iedereen heeft meegedaan.

We hebben een programma gemaakt van 3x een uur. Leer hier onze 'lessons learned'.

De eerste keer – chaos!

Met veel zin en ook een beetje spanning in onze buik starten we de ochtend in groep 5/6 op basisschool de Kameleon in Doorn. Een speellokaal met speeltoestellen en 28 kinderen. Van begin af aan is er een tweedeling. Kinderen die springen en praten of schreeuwen en kinderen die stil staan en luisteren. Een enkeling trekt zich terug en vindt het teveel.

We vertellen *het verhaal van de koning (Jitske Kramer)* die, in de veronderstelling dat hij iedereen daar plezier mee doet, beslist dat er alleen nog maar patat gegeten wordt. Direct roepen er een paar kinderen dat ze patat vies vinden - een inkopper voor het moraal van dit verhaal. Het is belangrijk om de mening van iedereen te horen en mee te nemen in het besluit dat je neemt. Doe je dat niet dan is de kans groot dat mensen gaan protesteren en/of gewoon andere dingen gaan doen dan je gezegd hebt.

Na het verhaal doen we *het 'opsta-spel'*. Met z'n allen in de kring stellen we telkens een 'wie' vraag. Bijvoorbeeld: Wie is er op vakantie geweest deze zomer? Dit is leuk! En nog leuker is als ze zelf 'wie' vragen mogen stellen. Dwars door alle geschreeuw, aan elkaar getrek, gaan zitten en andere afleiding proberen we stug door te gaan. Onze nek doet pijn van het telkens roepen 'jongens, luisteren naar elkaar'.

We gaan verder met 'ik ben de enige die'. De uitdaging is om iets te zeggen waarvan je denkt dat je de enige bent in de groep. Ook dit wordt vol enthousiasme opgepakt. Maar o wat is het lastig om je verstaanbaar te maken tussen alle rumoer door – hoe krijg ik dit onder controle denk ik regelmatig. Neutraal ben ik allang niet meer – ik werk hard om mijn norm – luisteren naar elkaar – neer te zetten – zonder succes!

Dan schakelen we over naar het *gesprek op voeten*. Het onderwerp is 'welke samenwerkingsafspraken zou je willen maken in de klas'. Al snel gaat het gesprek over koekjes of komkommer eten, met als ondergrond 'verstandig zijn' of 'loltrappen'. We slaan ons er doorheen en als we echt niet meer verstaanbaar zijn gaan we tot slot nog even in de kring met elkaar zitten. Met een laatste evaluatieve vraag. Wederom is er even rust maar ook hier wordt het na 2 minuten lastig om de aandacht op te brengen.

Ik kan het bijna niet laten om te juichen als we het los mogen laten en de kinderen weer toevertrouwen aan de juf. Pff, wat hebben we hard gewerkt. Diepe buiging voor het vak van juf!

Nog een eerste keer – uit beleefdheid zeg je niet...

Hoe anders is de ervaring in de groep 5 t/m 8 op de Merseberch in Maarsbergen. Er is rust en aandacht voor de introductie. Ze luisteren aandachtig en vinden het leuk om te onderzoeken of ze inderdaad de enige zijn die iets had gedaan of dacht.

Het gesprek op voeten begint vol aandacht. "We luisteren naar de juf, je huidskleur maakt niets uit, we willen graag lekker buiten kunnen spelen...." Na 45 min evalueren we zelfs met de kinderen wat er goed ging en wat we volgende anders kunnen doen. Non-verbaal zagen we wel halverwege het uur kinderen afhaken. Ze hangen over elkaar heen of gaan zitten op de bank. Maar hier wordt niets over uitgesproken...

Terugblik vanuit verschillende perspectieven

Later thuis vragen we ons beider kinderen om een reactie. Minka's zoon uit de klas van de Merseberch vond het einde saai 'maar ja', zei hij, 'we hebben geleerd hoe je beleefd omgaat met een gastdocent en dan ga je niet zeggen dat je het saai of stom vindt'. Inge's zoon uit de klas van de Kameleon heeft veel geleerd, het was leuk om dingen van kinderen te horen en hij had ontdekt hoe bij sommige gespreksonderwerpen beide kanten waar zijn! In al die chaos pikt hij tot onzer verbazing deze prachtige essentie eruit.

Spanningsveld tussen ruimte geven en grenzen stellen

Onze zoektocht gaat verder: Hoe organiseer je onderwijs zo dat er ruimte is voor praten en bewegen, voor naar elkaar luisteren en open zijn in wat je zelf nodig hebt. Om te reflecteren voeren wij samen een open en spannend gesprek (Let's talk) waarin we om te beginnen alles zeggen wat we lastig vonden in onze samenwerking. We ontdekken dat we beiden onze neutraliteit verliezen als we onzeker worden en beiden gaan invullen vanuit ons eigen perspectief. De één trekt de touwtjes aan en pusht door op resultaat. De ander zoekt de ruimte om nog meer opties toe te voegen ... Precies dat wat in de groepen ontstond, speelde ook tussen ons en zeer waarschijnlijk is dit ook onderwerp van gesprek of conflict in de docentenkamer....

De tweede les

We zijn goed voorbereid. We hebben de uitgangspunten en regels van het gesprek op voeten helder opgeschreven én verteld in een [instructievideo](#). Op beide scholen neemt de juf deze door en bereiden de kinderen zich voor met de vraag: 'Wat gaat er nu fijn in de klas en wat is niet fijn'.

Talking-stick

We starten weer bij de Kameleon. Een compleet andere ervaring. We checken rustig in, 28 kinderen vertellen 1 voor 1 waarom ze het fijn vinden om er te zijn en waarom niet. We gebruiken de talking-stick als extra anker om te weten wanneer je mag praten en wanneer je alleen mag luisteren. Sommige kinderen pakken alleen even de talking-stick zonder woorden en checken zo in. Het dilemma 'met elkaar praten' of 'stil werken' geeft spanning in deze klas, we zoeken een oplossing met elkaar.

Ook bij de Merseberch is er rust, en checken alle 28 kinderen in. De meeste met woorden, een enkeling in stilte. In deze klas wordt hoorbaar en voelbaar hoe spannend het is om de eigen mening te zeggen, de zorg leeft dat je wordt uitgelachen.

Variaties op het gesprek op voeten

We spelen met de bestaande werkvorm gesprek op voeten.

Bij de kameleon ontstaan er in het gesprek op voeten een paar punten waarover de kinderen graag concrete samenwerkingsafspraken willen maken met elkaar. We laten de juf kiezen welke afspraak nu uitgewerkt wordt, wetende dat de rest later in de klas aan de orde komt. Het wordt een afspraak over wanneer en waar praten en waar stil te zijn. Er zijn uiteindelijk 3 voorstellen. Stemmen met hand opsteken blijkt lastig, dus kiezen we 3 plekken in de ruimte voor de verschillende opties en vragen de kinderen om op de plek van hun keuze te staan. Dit creëert snel overzicht.

In de andere groep doen we ook het gesprek op voeten waarin we direct afspraken maken zodra er een meerderheid is. Dat werkt zo: wanneer de meerderheid op 1 plek staat is dat standpunt een afspraak. Zodra er nog 1 iemand op een andere plek staat, vragen we wat dit kind nodig heeft om akkoord te gaan met deze afspraak. De wens van het kind voegen we toe aan de afspraak en we stemmen nog een keer – iedereen is akkoord met de toevoeging.

Oogst

De oogst bestaat uit de volgende afspraken:

- 'Ik ben de baas over mezelf en mag praten wanneer ik wil. Om toch stil te kunnen werken, creëren we een stiltehoek'.
- 'We hebben respect voor elkaars mening en luisteren naar elkaar. Als je toch wilt reageren steek je je vinger op'.

Lessen voor onszelf:

- De juffen blijven de baas! Zij handhaven waar nodig de orde.
- Het krachtenveld van het schoolsysteem zat ook verankerd in onszelf: "ik moet orde houden en resultaat behalen", wat maakte dat we, ieder op onze eigen manier hard gingen werken en onze neutraliteit verloren.
- Het werkt om de structuur van de methode te blijven volgen, strak en duidelijk, met daarbinnen neutraliteit en compassie voor iedereen, inclusief onszelf.
- De spanningsboog van kinderen is kort.
  - Baken de vorm af in tijd - een gesprek op voeten duurt maximaal 10 minuten.
  - Varieer met gespreksvormen, maar houd wel het onderwerp vast.
- Een check-in is ook voor kinderen essentieel en werkt om te horen welke issues er spelen en waar het spanningsveld zit
- Gebruik waar mogelijk visuele of tastbare hulpmiddelen, zoals een talking stick, pionnetjes of visjes om iets uit te leggen, een streep over de vloer om 2 kanten aan te geven ...

Tot slot

De lessencyclus bestaat uit 3 lessen. De laatste les volgt binnenkort. We hebben de gespreksvormen in onze rugzak en laten ons vanuit de check-in leiden naar het

onderwerp vanuit de kinderen. We laten een vooropgezet resultaat achterwege en gaan er vol nieuwsgierigheid in.

Volgende keer het vervolg inclusief de reactie van de juffen!

De avonturiers van dit experiment

[Minka Jongkind](#)

[Inge Smak-Hemmes](#)